

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Brussel Stedenbouw en Erfgoed
Directie Cultureel Erfgoed
De Heer Thierry WAUTERS
Directeur
Kunstberg 10-13
B - 1000 BRUSSEL

Brussel, 19/01/2023

N/Réf. : BXL20106_702_PUN BRUSSEL. Rijkelarenstraat 23 - Sint-Kristoffelsstraat 36-36A-38
Gest. : GM (= bepaalde delen beschermd als monument,)
NOVA : 04/PFU/1852907 UNIEKE VERGUNNING : Verbreden van de bestaande doorgang
Corr: Pierre-Yves LAMY naar het terrein

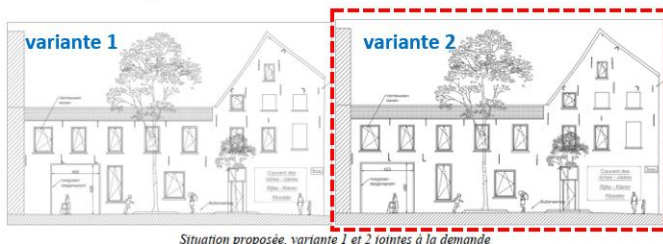
Eensluitend advies van de KCML

Mijnheer de Directeur,

In antwoord op uw brief van 21/12/2022, sturen wij u het *gunstig advies onder voorbehoud* dat onze Commissie heeft uitgebracht tijdens haar vergadering van 11/01/2022. over bovengenoemde aanvraag, en meer bepaald *over de ingediende plannen met referentie 93642. De plannen met referentie NEW 3182 worden niet aanvaard door de KCML.*

De gevels en daken van bepaalde gebouwen van het voormalige klooster alsook de binnentrappen in Lodewijk XVI-stijl zijn beschermd als monument omwille van hun historische en artistieke waarde.

De aanvraag betreft het vergroten van een bestaande doorgang vanuit de Sint-Kristoffelstraat naar de binnenkoer (voormalige kloostertuin) om de toegankelijkheid voor de hulpdiensten (brandweer) te verzekeren. Het betreft een eerste, dringende fase die een globaal restauratieproject voorafgaat en waarbij de nieuwe doorgang ook dienst zal doen als werftoegang. De KCML bracht reeds een gunstig advies uit over het principe van deze ingreep waarbij ze vroeg om 'variante 2' te weerhouden (zie advies van 20/10/2021¹), met name een doorgang in het verlengde van de ramen van de eerste verdieping (zie variante 2 (rood kader) op onderstaande afbeelding) omdat dit architecturaal een meer adequate oplossing vormt dan de andere variante die niet is gecentreerd op de bovenliggende raamopeningen (variante 1).

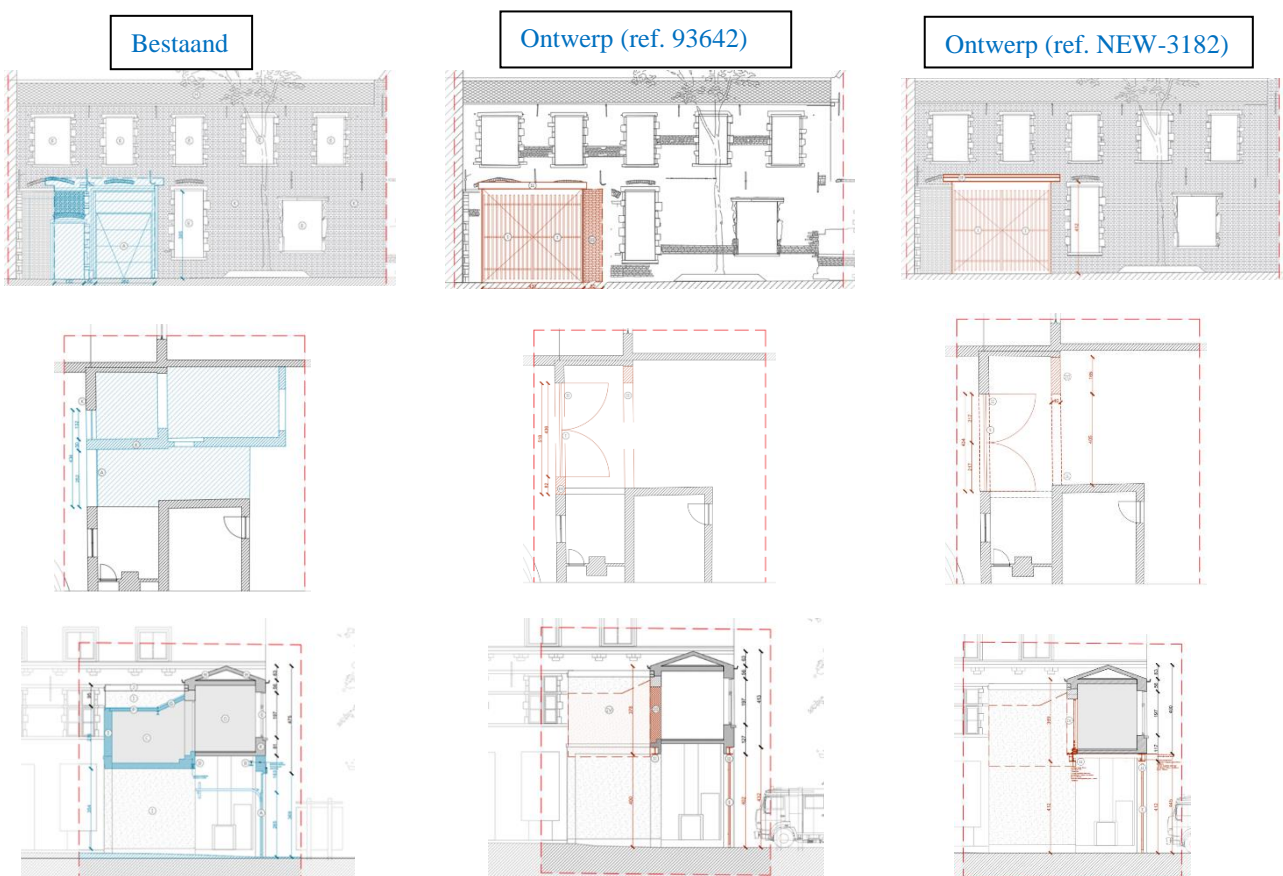

*Uittreksel uit het aanvraagdossier van 2021.
Advies 20/10/2021 : Parmi les deux variantes qui sont jointes au dossier, la CRMS demande de privilégier la variante 2 qui permet d'axer la nouvelle porte par rapport aux baies du 1er étage. Cette proposition est architecturalement la plus adéquate, bien qu'elle soit légèrement plus destructrice pour les maçonneries existantes.*

¹ https://kcml.brussels/sites/default/files/avis/680/BXL20106_680_PREA_CouventRichesClaires.pdf

Het huidige aanvraagdossier omvat 2 plannenreeksen. De plannen met referentie 93642 stemmen overeen met 'variante 2' uit het dossier dat ter principeadvies werd voorgelegd en waarover de KCML haar akkoord gaf. Een tweede plannenreeks met referentie New-3182 stemt overeen met 'variante 1' uit de principeaanvraag die niet werd weerhouden door de KCML.

Alvorens haar eensluitend advies uit te brengen tijdens de zitting van 11/01/2023, vroeg de KCML de DML verduidelijking omtrent de vaststelling dat beide varianten in de vergunningsaanvraag aan bod komen. In een mail van 10/01/2023 verduidelijkte de ontwerper dat de aanvrager de versie die overeenstemt met de documenten met referentie NEW-3182 wenst te weerhouden. Het betreft het voorstel waarbij de doorgang niet in het verlengde van de bovenliggende ramen is geplaatst, maar gecentreerd is ten overstaan van deze ramen. In deze variatie is de doorgang ook iets hoger (412cm) dan in de gecentreerde voorstel (402cm) waardoor de ontlastingsbogen nagenoeg volledig verdwijnen en waarbij ook de gevelankers ter hoogte van de doorgang worden verwijderd (in tegenstelling tot het 'gecentreerde' voorstel die een groter deel van de ontlastingsbogen en deze ankers wel behoud). In de mail formuleert de ontwerper tevens een aantal argumenten om die keuze te staven.

Uittreksels van de plannen uit het aanvraagdossier

ADVIES KCML

De KCML brengt een **gunstig eensluitend advies uit over het ontwerp met de gecentreerde doorgang in de as van de bovenliggende ramen (plannen met referentie 93642)**. Dit ontwerp stemt overeen met variante 2 die de commissie vroeg te weerhouden in haar principeadvies van 20/10/202. De KCML bevestigt haar standpunt hieromtrent. Dit voorstel is architecturaal evenwichtiger dan het niet-gecentreerde voorstel en komt hierdoor de leesbaarheid van de gevel ten goede. In deze optie is de doorgang bovendien iets lager waardoor de bovenliggende ontlastingsbogen in grotere mate behouden

worden en waarbij ook de gevelankers gevrijwaard blijven. **De KCML spreekt zich bijgevolg ongunstig uit over de plannen met referentie NEW-3182.**

De KCML verbindt haar gunstig advies over het ontwerp met referentie 93642 aan volgende voorwaarden :

- De KCML vraagt het nieuwe linteel boven de doorgang zodanig te plaatsen dat de bestaande ontlastingsbogen maximaal gevrijwaard kunnen worden. Kan de nieuwe ligger bijvoorbeeld achter het metselwerk geplaatst worden? De plaatsing van het linteel en de bijbehorende details dienen in de mate van het mogelijke in die zin te worden aangepast, in samenspraak met de DCE.
- De huidige aanvraag betreft alleen de werken met betrekking tot de nieuwe doorgang. Hiernaast omvat het dossier ook plannen die het ontwerp van de globale restauratie illustreren. De KCML benadrukt dat dit ‘definitieve’ ontwerp geen voorwerp uitmaakt van de huidige aanvraag en dat het globale ontwerp en de bijbehorende wijzigingen dus nog niet gevalideerd worden. De restauratieopties die reeds geïllustreerd worden, moeten in de vergunningsaanvraag voor de globale restauratie nauwkeurig worden gedocumenteerd en gemotiveerd op basis van het nodige vooronderzoek. Alle waardevolle elementen en archeologische sporen moeten in kaart worden gebracht en behouden en de interventieopties in functie daarvan worden bepaald en verfijnd.
- De werken voor de vergroting van de doorgang moeten het voorwerp uitmaken van een archeologische begeleiding. Tijdens de werken dienen de historische materialen zorgvuldig gedemonteerd te worden in samenspraak met de DCE en met het oog op herbruik.

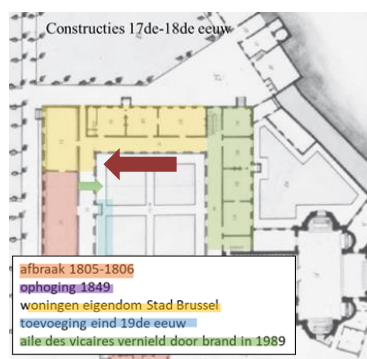
Voor wat betreft de argumenten van de ontwerper (mail 10/01/2023) om het ontwerp met referentie NEW-3182 te verkiezen, formuleert de KCML tot slot volgende antwoorden :

Centrale as Klooster

“In het historische ontwerp van het kloosterplan merken we op dat de toegangen, georganiseerd rond de binnentuin, lijnrecht tegenover elkaar gepositioneerd staan. Door het vergroten van de toegangspoort tot de site destijds, zijn bredere perspectieven ontstaan van de publieke straat naar de binnentuin en vice versa. De uitlijning van deze toegangen en respectievelijke perspectieven achten wij als kenmerkend en belangrijk voor deze site. Wij zouden deze kwaliteit dan ook graag bewaren in het vooropgestelde project. Door de nieuwe toegangspoort te centreren t.o.v. de bovenliggende ramen dreigen we deze uitlijning, alsook de zichten te verliezen door het opmetselen van de poort. Daarom het voorstel tot behoud van de bestaande opening en een vergroting naar de linkerzijde (bestaande deur).”

De KCML stelt vast dat de ‘centrale’ doorgang tussen de kloostervleugels en de kloostertuin waarnaar wordt verwezen zich meer naar rechts bevond (richting kerk). Indien men die ‘as’ wil herstellen zou meer metselwerk moeten afgebroken worden wat niet wenselijk is aangezien dit ook een impact zou hebben op 17de-muurdelen. De aangehaalde zichtas betrof bovendien geen zichtas vanaf het openbaar domein aangezien de centrale toegang naar de besloten kloostertuin uiteraard niet doorliep tot in de publieke ruimte. De “centraliteit” betrof dus enkel in de kloostertuin zelf. In dat verband wijst de KCLM er ook op dat de resten van die historische toegang tot de kloostertuin, die in de archeologische studie gedocumenteerd zijn, in het definitieve restauratieproject bewaard en gevaloriseerd moeten worden.

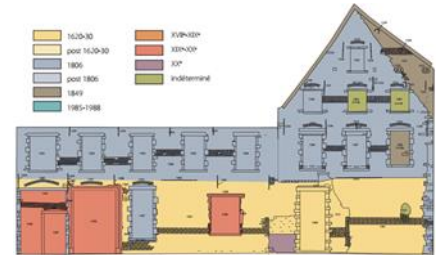
Historisch kloosterplan (uit aanvraagdossier). De groene pijl geeft de bestaande (te vergroten) doorgang weer ; de rode pijl de historische, centrale toegang tot de kloostertuin waarvan de archeologische sporen werden teruggevonden : zie foto uit de archeologische studie van de ULB)

Metselwerk

“Bovendien merken wij graag op dat een niet gecentreerde positie t.o.v. de bovenliggende ramen de impact op het gevelmetselwerk sterk vermindert i.v.m. het eerste voorstel. Omwille van deze positie dienen we minimaal te demonteren in het 19^e en 20^e-eeuwse metselwerk, boven de deuropening (zie geveltekeningen). Waar we in het andere scenario veel meer metselwerk dienen te verwijderen. Bijgevolg moet hierdoor ook geen nieuw gevelmetselwerk toegevoegd worden in de voorgevel. Wederom is dit in de gecentreerde positie wel van toepassing, hier zou een strook dragend metselwerk toegevoegd worden aan het oudere, 17de-eeuwse metselwerk.”

De KCML gaf reeds in haar principieadvies van 20/10/2021 aan dat afbraak van een deel van het recentere metselwerk (19^e – 20^e eeuw) links van de bestaande doorgang niet problematisch is. De erfgoedwaarde van dit metselwerk is beperkt en die ingreep laat toe om een architecturaal evenwigtigere compositie te bekomen. Voorzichtige demontering en zorgvuldig materiaalgebruik (herbruik) moet toelaten deze nieuwe ingreep met eerbied voor de bestaande gevel uit te voeren en zorgvuldig aan te sluiten op het 17de-eeuwse deel.

Bovenliggende ramen

“De bovenliggende ramen, en volledige bovenliggende verdieping, zijn een toevoeging daterend van na 1806. Zij maken in zekere mate dus minder deel uit van de oorspronkelijke 17de-eeuwse ontwerplogica van deze vleugel en hoeven in die zin misschien ook niet dirigerend te zijn wat de gevel uitlijning betreft.”

De gevel aan de Sint-Kristoffelstraat werd inderdaad meermaals verbouwd waardoor het uitzicht ervan aan coherent heeft ingeboet. Door de keuze voor een gecentreerde doorgang zal de leesbaarheid van dit deel van het gebouw verbeteren.

Hoogachtend,

G. MEYFROOTS
Adjunct-secretaris

C. FRISQUE
Voorzitter

Kopie : pylamy@urban.brussels ; jvandersmissen@urban.brussels ; restauration@urban.brussels ; urban_avis.advises@urban.brussels ; crms@urban.brussels ; espacepublic@urban.brussels